

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการจัดผังรายการโทรทัศน์
หลังจากที่มีการขยายเวลาการออกอากาศเสรี 24 ชั่วโมง

หลังจากที่ทางรัฐบาลได้มีมติอนุมัติให้สถานีโทรทัศน์ทุกสถานี สามารถดำเนินการออกอากาศได้โดยเสรี ไม่มีการจำกัดเวลา ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2534 เป็นต้นมา นั้น ทางสถานีโทรทัศน์ทุกช่อง ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนผังรายการโทรทัศน์เพื่อสนองนโยบายนี้ กันทั่วหน้า การศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการจัดผังรายการโทรทัศน์ หลังจากที่มีการขยายเวลาการออกอากาศเสรี 24 ชั่วโมงนี้ มีองค์ประกอบและปัจจัยต่าง ๆ ที่แวดล้อมนานับประการ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ลักษณะของกลุ่มผู้ชม

ปัจจัยหลักที่สำคัญมากปัจจัยหนึ่งของการจัดผังรายการโทรทัศน์ ก็คือ กลุ่มผู้ชม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อมีการขยายเวลาการออกอากาศออกไป จะทำให้มีกลุ่มผู้ชมในช่วงต่าง ๆ ได้มีโอกาสชมรายการโทรทัศน์มากขึ้น โดยกลุ่มผู้ชมในแต่ละช่วงเวลาจะแตกต่างกัน เนื่องจากวิถีชีวิตของคนไทยในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากสมัยก่อน คือ ปัจจุบันนี้จะมีผู้คนที่ทำงาน ประกอบอาชีพหรือใช้ชีวิตผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันตลอดเวลา 24 ชั่วโมง คนบางกลุ่มอาจจะทำงานช่วงกลางวัน ในขณะที่คนอีกกลุ่มหนึ่งอาจจะทำงานในช่วงกลางคืน ดังนั้น ไม่ว่าจะมีการขยายเวลาการออกอากาศออกไปในช่วงเวลาใด ก็จะมีผู้ชมกลุ่มหนึ่งสามารถรับชมรายการในช่วงเวลานั้น ๆ ได้ จึงทำให้การจัดทำรายการและการจัดผังรายการโทรทัศน์ จะต้องคำนึงถึงลักษณะของกลุ่มผู้ชมในแต่ละช่วงเวลาให้มากขึ้น โดยที่ จะต้องพยายามจัดรายการให้มีผู้ชมมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ในแต่ละช่วง เช่น ช่วงเช้า ควรจะเป็นรายการสำหรับเด็ก ช่วงกลางวันถึงบ่าย ควรเป็นรายการสำหรับแม่บ้าน และช่วงดึก ควรเป็นรายการสำหรับผู้ใหญ่ เป็นต้น

นางนิมะ ราชิตี ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายรายการ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

รายการที่เราจะดูว่ารายการไหนประสบความสำเร็จ ก็คือรายการนั้นมีคนดูมากที่สุด ทำรายการดีแค่ไหนก็ตามไม่มีใครดูเลย ก็ไม่มีประโยชน์. . . ในการจัดวางรายการ ตอนเช้ามีต คนที่จะตื่นมาดูรายการตอนเช้า ๆ คิดว่าคงเป็นพวกแม่ค้าที่ตลาดเขาก็เอาทีวีมาตั้งที่ตลาด แล้วก็ขนของอะไรของเขาไปด้วย เราก็เอาพวกละครมาลง ซึ่งเป็นกลุ่มล่างหน่อย ซึ่งเขาก็จะดูละครที่บ้าน ช่วงเช้าต่อมาก็เป็นเด็ก ๆ เป็นรายการวัยรุ่นอายุ 13-14 สายเข้ามา ก็เป็นรายการผู้ใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ แล้วในที่สุดกว่าจะมาเข้าอะไรได้ เราก็ต้องดูเรียงกันมาเรื่อย ๆ ไม่ใช่ว่าซื้อคน เช่น เขาเป็นแฟนหนังไทยดูหนังไทยอยู่ เสร็จแล้วก็มาเข้าหนังฝรั่งเลย มันคนละกลุ่มกัน เขาก็ต้องบิดคลื่นไปหาที่อื่น เพราะฉะนั้น เราจะเรียงรายการที่คิดว่าคนกลุ่มนี้ยังดูได้อยู่ ขยับขึ้นมาเรื่อย ๆ มันก็เป็นเทคนิคอันหนึ่ง

ทางด้าน นางสาวดลฤทัย ชาตินักรบ เจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดรายการสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ได้กล่าวว่า

ดูจากความต้องการของประชาชนว่าอยากดูอะไร. . . ข่าว ต้องมีตลอด คนปัจจุบันนี้มีความกระตือรือร้นมากในการที่จะติดตามข่าวทั้งใน และนอกประเทศ ถึงได้มีนโยบายเพิ่มข่าวขึ้น. . . รายการช่วงบ่าย พอบ่าย 3 โมง เขาทำงานกันเสร็จแล้ว ก็จะเริ่มดูกัน ก็จะให้เขาดูรายการอะไรดี ทุกคนจะลงความเห็นกันว่า แม่บ้านน่าจะดี. . . พอช่วงเย็น ๆ มักจะนึกถึงผู้ชาย ไม่มีอะไรให้เขาดู ก็ต้องเป็นกีฬา เป็นรายการที่เกี่ยวกับผู้ชายหรืออะไรที่ค่อนข้างหนัก เช่น 108 ชีวิต มันเป็นเรื่องจริงจังแต่ไม่ใช่ละครเบาสมอง เป็นละครหนักมาก. . . ส่วนมวย การถ่ายทอดมวย จะเห็นว่าทุกช่องจะมีอาทิตย์ละหนึ่ง แล้วก็ไม่ตรงกัน เขาจะเสี่ยงเพราะว่าคนดูเป็นกลุ่มเดียว และแต่ละช่องสามารถถ่ายทอดได้เพียงอาทิตย์ละ 1 ครั้ง เป็นกฎ กบว. ของช่อง 5 ก็จะอยู่วันเสาร์และจะอยู่อย่างนี้ตลอด เป็นกลุ่มนี้ก็กลุ่มนี้ไปเลย เวกินี้ก็เวกินี้ไปเลย เขาจะหลีกเลี่ยง. . .

ส่วน นายพลากร สมสุวรรณ ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายรายการสถานีโทรทัศน์สี กองทัพบกช่อง 7 กล่าวว่า

ในการที่จะประมวลผังรายการทั้งวันออกมา เราพยายามจะทำในลักษณะที่ว่า เจาะกลุ่มคนดูที่อยู่ช่วงไหน ใครกำลังทำอะไรอยู่ แล้วก็นำเสนอ. . . โดยรวมทั้งผังมันน่าจะ เป็นอะไร โดยที่พยายามจะให้ฐานของผู้ชมนั้นกว้างที่สุดในทุกกลุ่ม จะเห็นว่า ผังเราในช่วงเช้าจะเป็นข่าวกับเด็กสองอย่าง พอมาช่วง 8 โมงกว่า ๆ จะเป็นละครกับครบเครื่อง เรื่องผู้หญิง จะถือว่าเด็กไม่อยู่แล้ว จะเป็นแม่บ้านหรือคนอยู่บ้าน ช่วงนี้จะเป็นกลุ่มคนฐานคดี เพราะที่ไม่มีงานมีการทำ อยู่บ้านดูทีวี ต่อลงมากก็เป็นหุ่น ในระหว่างรายการตลาดหุ้น เราก็ใส่รายการพวกสารลงไป พอบ่ายก็เป็นของพวกแม่ค้าแม่ขายตามตลาด

จะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้ชมนั้น แต่ละกลุ่มจะมีลักษณะ รสนิยม และความต้องการ ในการชมรายการแต่ละประเภทแตกต่างกัน ดังนั้นเป้าหมายหลักในการจัดวางผังรายการ ก็คือสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้ชมในแต่ละช่วงเวลา เพื่อให้มีจำนวนผู้ชมสูงสุดนั่นเอง

ในการจัดวางผังรายการโทรทัศน์ ซึ่งต้องคำนึงถึงลักษณะของกลุ่มผู้ชมนั้น ทางสถานีโทรทัศน์แต่ละช่องจะต้องพิจารณาความเป็นไปได้ หรือดูแนวโน้มว่า การจัดผัง รายการตามที่คิดหรือตกลงกันนั้นจะประสบความสำเร็จหรือไม่ อย่างไร ซึ่งต้องคาดการณ์ และประเมินสถานการณ์ล่วงหน้าว่าควรจะให้รายการใดอยู่ช่วงเวลาใด หรือรายการใดน่าจะ ได้รับความนิยม ตัวอย่างเช่น

ทางช่อง 3 ฝ่ายรายการจะตรวจสอบกับฝ่ายโฆษณาและฝ่ายผลิตรายการว่ามีความคิดเห็นว่า อย่างไร แล้วจึงดูความเป็นไปได้ เช่น ละครเรื่องที่แล้ว เป็นเรื่องเกี่ยวกับโหดร้ายทารุณ เป็นแอ็คชั่น คราวนี้จะเอาแอ็คชั่นต่อไหม คิดว่าตลาดจะรับไหมหรือว่าน่าจะเปลี่ยนแนวบ้าง เป็นละครหวานบ้าง ก็จะปรึกษากันแล้วก็ลงมติกัน ตกลงกันว่าเอาเรื่องไหนลง (นิเมะ ราซิติ, สัมภาษณ์)

ส่วนช่อง 5 เจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดรายการ กล่าวว่า

โดยปกติภาคเช้าคนปฏิเสธว่าไม่มีคนดู แต่เป็นนโยบายที่บอกไว้ให้เปิด ทีแรกบอกไว้ ให้เปิด 24 ชั่วโมงด้วยซ้ำ ทีนี้ยังทำไม่ได้ ลองเปิดดูก่อน ลองว่าเป็นอย่างไร เราก็ต้อง กลุ่มใจกันมากกว่าจะหาอะไรมาลง เพราะ คนที่ทำนี่ลำบากสาหัส. . . ก็ควรเป็นความรู้

ทุกคนก็เสนอว่าต้องมีความรู้แน่ ๆ เราเคยทำเมื่อปีก่อน [2534] ที่เป็นความรู้หมดของแปซิฟิก เป็นสารคดี เป็นข่าว แต่ไม่ประสบความสำเร็จ คนทั่วไปไม่ดูเลย ช่อง 5 ไม่มีเป็นศูนย์ แล้วเราก็เปลี่ยน มาปีนี้ก็เปลี่ยนใหม่ เอาละเราจะมาลุยกันเท็งกันแล้ว ความรู้ก็ยังคงอยู่ แต่ไปจัดอยู่ช่วงอื่น ก็ลองมาคิดถึงละคร และรายการวาไรตี้. . . การที่เราจะดึงคนได้ตลอดหรือไม่อยู่ที่การจัดว่า รูปแบบของวันเสาร์วันอาทิตย์ ความต่อเนื่องของตัวโปรแกรมสำคัญมาก เพราะเดิมของช่อง 5 โปรแกรมดีแต่ไม่ต่อกัน อยู่ห่างกันมาก เช่น โลกดนตรีติ ยุทธการขยับเหงือกติ หรือน่ารักน่าลุ้นติ แต่ไม่ได้ยู่ติดกัน กระจายกันอยู่ เพราะฉะนั้นจึงไม่มีประโยชน์ ดึงคนดูไม่ขึ้น เราก็ต้องจับจุดนี้ซึ่งสำคัญมาก คือ รายการเก่าที่ดีมีคนดูติด ทำอย่างไรจะมาลงให้ติดกัน และอยู่ในช่วงเวลาที่คุณจะดูมากขึ้นไปอีก

ส่วนผู้บริหารฝ่ายรายการของช่อง 7 กล่าวว่า

เราไม่ค่อยเปลี่ยนผังรายการ เรามีการปรับผังบ้างในวันหยุดพิเศษครั้ง 6 เดือนครั้ง 3 เดือนครั้ง แต่เรามักจะไม่เปลี่ยนผังหลัก ๆ เพราะว่า กว่าที่เราจะคิดผังได้ลำบากมาก และเราก็คิดว่าผังที่ออกมาตอนนี้ก็ใช้ได้ ยิ่งเปลี่ยนบ่อย คนดูก็จะสับสน ไม่ได้ดูอะไรประจำ ทำให้ไม่ได้ติดตามตลอด. . .

จะเห็นว่า การจัดผังรายการนั้น ทางสถานีโทรทัศน์แต่ละสถานีจะต้องมีการคาดการณ์ล่วงหน้า เพื่อที่จะให้รายการแต่ละรายการประสบความสำเร็จให้มากที่สุด โดยพิจารณาจากความต้องการของกลุ่มผู้ชมเป็นหลัก ซึ่งจากผลการวิจัยในบทที่ 4 จะเห็นว่า ประเภทของรายการที่มีปริมาณและสัดส่วนมากที่สุด ทั้งในช่วงก่อนและช่วงหลังการขยายเวลาการออกอากาศเสรี 24 ชั่วโมง ของทุกสถานี ก็คือ รายการประเภทบันเทิง ทั้งนี้ก็เนื่องมาจาก การพยายามตอบสนองต่อความต้องการของผู้ชมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งนิยมชมรายการประเภทบันเทิงมากกว่ารายการประเภทอื่น ๆ นั่นเอง

2. นโยบายขององค์กรผู้ผลิต

องค์กรผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ ได้แก่

2.1) สถานีโทรทัศน์

สถานีโทรทัศน์แต่ละสถานีจะมีนโยบายในการทำรายการและจัดผังรายการเป็นของตนเอง โดยอาจจะมีส่วนที่คล้ายกันและแตกต่างกันไป เช่น

ช่อง 5 หลักในการจัดผังรายการอันดับแรก คือ นโยบายสถานีซึ่งช่อง 5 เป็นสถานีของกองทัพบกที่เน้นก็คือ เรื่องของการประชาสัมพันธ์เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับประชาชนเป็นหลัก นอกเหนือไปจากนี้ ทางช่อง 5 ยังมีนโยบายปลีกย่อยอื่น ๆ ในการจัดผังรายการ เช่น

ปีนี้จะไม่มีมิวสิควีดีโอหลังเวลาบ่ายสามโมง เนื่องจากอยากจะทำให้เป็นความรู้ จึงจัดรายการมิวสิควีดีโอทั้งหมดอยู่เที่ยงถึงบ่ายสาม และ ทางช่อง 5 มีนโยบายอีกอย่างหนึ่งว่าจะพยายามให้เวลากับค่ายเพลงไป ทุกค่ายเท่ากันหมด เพื่อป้องกันมิให้เกิดข้อครหาใด ๆ ทั้งสิ้น (ตลฤทัย ชาทินกรบ, สัมภาษณ์)

ทางด้านนโยบายของช่อง 7 นั้น นโยบายหลัก ๆ ของสถานีในเรื่องของรูปแบบในการนำเสนอรายการ ในการจัดผังของสถานีจะคำนึงถึงว่าผังทั้งหมดนั้นสามารถจะนำเสนอรายการข่าวสาร สารบันเทิงได้อยู่ในลักษณะที่สมดุลย์หรือไม่ พยายามตอบสนองต่อกลุ่มคนดูอย่างถูกต้อง ไม่ได้มองไปที่รายการใดรายการหนึ่งว่าจะต้องมีทั้งสาระและบันเทิงอยู่ด้วยทุกรายการ บางรายการก็ไร้สาระโดยสิ้นเชิง บางรายการก็มีสาระแต่ดูโดยรวม โดยจะวางในเรื่องของบันเทิงเป็นหลักอยู่ก่อน และมีสาระแทรกเข้าไป ช่อง 7 จะเน้นไปที่หลักทรัพย์ และระหว่างหลักทรัพย์ ก็หาภาพยนตร์ใส่เข้าไป เพื่อไม่ให้น่าเบื่อ นอกนั้นเราก็ก็นำข่าวและกีฬา เพราะว่าเป็นนโยบายของสถานี ในเรื่องข่าวเราพยายามนำเสนอให้เร็วที่สุด จึงทำข่าวเด็ดขึ้นมาแทรกอยู่ทุกช่วง (พลากร สมสุวรรณ, สัมภาษณ์)

ส่วนทางด้านช่อง 9 ได้มีการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานของแผนงานวิทยุโทรทัศน์ และได้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานทุก ๆ 6 เดือน และจากรายงานการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของ อ.ส.ม.ท. งวด 6 เดือนแรก

ปีงบประมาณ 2535 (1 ตุลาคม 2534-31 มีนาคม 2535) ในส่วนของแผนงาน วิทยุโทรทัศน์ว่า ผลการดำเนินงานโดยส่วนรวมนับว่าบรรลุเป้าหมายด้านการผลิตรายการ โทรทัศน์ และการออกอากาศรายการโทรทัศน์ ตลอดจนการควบคุม และตรวจสอบรายการ ในครั้งนี้ได้มีการปรับปรุงลักษณะรายการและสัดส่วนการออกอากาศ โดยเพิ่มรายการใน หมวดความรู้การศึกษาให้มากขึ้น และลดรายการในหมวดสาระบันเทิงให้น้อยลง โดย รายการที่เสน่ออกอากาศ มีเป้าหมายที่จะเสนอรายการที่มีสาระประโยชน์ ให้ความรู้และ แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะเยาวชนของชาติ แบ่งเป็น 5 รายการใหญ่ ๆ ตามสัดส่วนดังนี้

ประเภทรายการ	เป้าหมาย (%)	ผลการดำเนินงาน (%)	ผลต่าง (%)
ข่าว	25	27	+2
ความรู้ การศึกษา	23	26	+3
กีฬา	7	9	+2
สาระบันเทิง	43	35	-8
บริการที่เป็นสาธารณประโยชน์	2	3	+1

1. รายการข่าว เป็นงานที่สนองนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ เพื่อความร่วมมืออันดี ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ให้ได้รับทราบข่าวสารที่ถูกต้อง รวดเร็ว ทันเหตุการณ์ พร้อมกับสะท้อนความคิดเห็น และความต้องการของประชาชนมายังรัฐบาล เพื่อให้การบริหารราชการเป็นไปตามแนวทางของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ผลการดำเนินรายการข่าว สูงกว่าเป้าหมายเนื่องจากในช่วงต้นปีงบประมาณเป็นช่วงที่มีความเคลื่อนไหวทางด้านการเมืองมาก เช่น เรื่องการร่าง รัฐธรรมนูญ การลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การหาเสียงตลอดจนการ เสนอรายงานข่าวผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2535 ในเดือนมีนาคม และ

การเสนอรายการข่าวล้นทันโลก ในช่วงเสาร์-อาทิตย์ ได้เพิ่มช่วงของการเสนอข่าวจากวันละ 5 ช่วง เป็นวันละ 6 ช่วง ทำให้ผลการดำเนินงานด้านข่าวสูงกว่าเป้าหมาย

2. รายการความรู้ การศึกษา เพื่อส่งเสริมการศึกษา ที่เป็นประโยชน์และให้ความรู้แก่ผู้ชม โดยเฉพาะเยาวชนรวมทั้งประชาชนทั่วไป อันเป็นการสนับสนุนและปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล ประกอบด้วยรายการต่าง ๆ ดังนี้

- (1) ความรู้ทั่วไป
- (2) รายการสำหรับเด็กและเยาวชน
- (3) รายการเพื่อการศึกษา มสธ.
- (4) รายการศิลปวัฒนธรรม
- (5) รายการถ่ายทอดพระราชพิธีและรัฐพิธี

ผลการดำเนินงาน ด้านรายการความรู้ การศึกษา สูงกว่าเป้าหมาย เนื่องจากมีรายการพิเศษเกี่ยวกับรัฐพิธี พระราชพิธี งานของรัฐบาล การประชุมสภาผู้ว่าการธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศ การใช้ภาษีมูลค่าเพิ่ม ในเดือนมกราคม 2535 ฯลฯ

3. รายการกีฬา เป็นการเสนอรายการกีฬา ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ประกอบด้วยรายการดังนี้

- (1) ถ่ายทอดกีฬาภายในประเทศ มีรายการถ่ายทอดมวยจากสนามมวยราชดำเนิน เป็นรายการประจำทุกวันพฤหัสบดี ตั้งแต่เวลา 22.00-24.00 น.
- (2) ถ่ายทอดกีฬาจากต่างประเทศ โดยผ่านดาวเทียม เช่น ฟุตบอล, เทนนิส, กอล์ฟ และอื่น ๆ
- (3) เสนอรายการกีฬาจากต่างประเทศและในประเทศ ที่เป็นเทปโทรทัศน์

ผลการดำเนินงาน ด้านรายการกีฬา สูงกว่าเป้าหมาย เนื่องจากมีการถ่ายทอดรายการพิเศษกีฬาเพิ่มขึ้นหลายรายการ ทั้งจากในประเทศและต่างประเทศ

4. รายการสารบันเทิง เพื่อเสนอรายการบันเทิงรวมทั้งสาระ
ความรู้ต่าง ๆ ประกอบด้วยรายการต่าง ๆ ดังนี้

- (1) รายการเพลง
- (2) รายการเกม
- (3) รายการละคร
- (4) ภาพยนตร์เรื่องยาว และ เรื่องสั้นจากภายนอก
- (5) ภาพยนตร์สถานี
- (6) รายการสารพันบันเทิง

ผลการดำเนินงานด้านรายการสารบันเทิง ต่ำกว่าเป้าหมาย
เนื่องจากได้มีการเปลี่ยนแปลงเวลาในการเสนอรายการบันเทิง ไปเป็นรายการประเภทข่าว
ความรู้ การศึกษา และกีฬา มากขึ้น

5. รายการบริการที่เป็นสาธารณประโยชน์ และส่งเสริมรายการ
ของสถานี เพื่อสนับสนุนและปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล ที่มุ่งให้การประชาสัมพันธ์ของ
รัฐบาลบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยและ
บริการสังคมอื่น ๆ ประกอบด้วย

- (1) การบริการสังคม
- (2) ส่งเสริมรายการของสถานี

ผลการดำเนินงานด้านรายการบริการที่เป็นสาธารณประโยชน์
และส่งเสริมรายการของสถานี สูงกว่าเป้าหมาย เนื่องจากได้มีการเสนอรายการที่เป็น
สาธารณประโยชน์ และมุ่งให้การประชาสัมพันธ์ของรัฐมากขึ้น

จะเห็นได้ว่า สถานีโทรทัศน์ทุกสถานี ได้มีการวางเป้าหมาย
และกำหนดนโยบายเอาไว้ เพื่อให้การจัดผังรายการ และการออกอากาศ เป็นไปตามที่
ได้กำหนดไว้

2.2) บริษัทผู้ผลิตรายการโทรทัศน์

บริษัทผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ ก็คือ บริษัทซึ่งประกอบกิจการผลิตรายการโทรทัศน์และได้เข้าไปเช่าซื้อเวลาในการออกอากาศจากสถานีโทรทัศน์แต่ละสถานี ซึ่งการที่สถานีโทรทัศน์แต่ละช่องจะทำการคัดเลือกบริษัทผู้ผลิตรายใดเข้ามาได้เวลาของทางสถานีไปนั้น มีอยู่ 2 ลักษณะคือ

2.2.1) บริษัทผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เสนอรูปแบบรายการเข้ามาแล้วทางสถานีจึงคัดเลือก

ในลักษณะนี้ หมายความว่า เมื่อบริษัทผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ บริษัทใดบริษัทหนึ่งต้องการทำรายการโทรทัศน์ตามรูปแบบของตนเองที่ได้คิดขึ้นจากนั้นจึงไปติดต่อเสนอรูปแบบและรายละเอียดของรายการต่อทางสถานี ให้สถานีทำการพิจารณาคัดเลือกในรายการที่ทางสถานีคิดว่าเหมาะสมในหลาย ๆ ด้าน เช่น ความสามารถในการผลิต, ความน่าเชื่อถือของบริษัท, รูปแบบของรายการ, พิธีกรหรือผู้แสดง, เงินทุนและผู้สนับสนุนรายการ เป็นต้น

ในส่วนของ การคัดเลือกบริษัทผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ของช่อง 3 นั้น ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายรายการให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า

เวลาเขามาเสนอรายการ เราก็จะดูเหมือนกันว่าเขามีใคร เขาจะต้องบอกว่า ใครเป็นพิธีกร รูปแบบรายการจะเป็นแบบไหน เขาก็จะเสนอรายการมา พอเราปรับผังรายการใหม่เขาก็จะเสนอว่า เขาจะทำรายการอย่างนี้ ส่วนมากผู้ผลิตจะเป็นคนทำจดหมายถึงช่องขอเวลาเพื่อออกอากาศรายการ แล้วเขาก็จะบอกว่ารูปแบบรายการของเขาเป็นแบบนี้ จะมีอย่างนี้ ๆ เราก็จะเอามาพิจารณา แล้วก็คัดไว้ แล้วก็เรียกมาคุย บางบริษัทอาจจะส่งเทปตัวอย่างมาให้ดู นอกจากนั้นก็พิจารณาผลงานเก่าว่าเขาเคยทำที่ช่องอื่นหรือเปล่า ถ้าเขาเพิ่งมาลงทำทีวีเป็นครั้งแรก เราก็ยังไม่ไว้วางใจ แต่ถ้าเขามีผลงานที่อื่นมาแล้ว เราก็ค่อนข้างเชื่อถือ ก็จะยินดีให้เขาทำ ก็เอามาเรียงกันว่า ตรงไหนเหมาะสมน่าจะลงตรงไหน แต่ว่าเราจะไม่ตกลงกับเขาว่า เราจะให้เขา 2 ปีหรือ 3 ปี คือ ถ้ารายการเขาไม่ดีขึ้นเราก็มีสิทธิ์ที่จะถอดเขาได้แล้วก็เอารายการอื่นแทน

ทางด้านช่อง 9 นางบุปผา อุทธะสิงห์ หัวหน้าแผนกวางแผนรายการ ได้กล่าวถึงการคัดเลือกรายการช่อง 9 ว่า

เราจะแบ่งรายการออกเป็น 11 กลุ่ม เช่น ข่าว ความรู้ ละคร จากนั้นบริษัทต่าง ๆ ก็เสนอรูปแบบรายการและคำตอบแทนต่อสถานีมา แล้วเราจึงเรียกเขามาสัมภาษณ์ บางบริษัทก็จะมีเทปตัวอย่างส่งมาให้ดูด้วย เราก็จะทำการคัดเลือก ถ้ารายการของบริษัทไหนดีมากที่สุด เราก็จะทำเครื่องหมาย * ไว้ ซึ่งแม้ว่าจะเสนอคำตอบแทนต่ำกว่าบริษัทอื่น เราก็อาจจะให้เพราะรายการเขาดีจริง เช่น รายการทีวีวาที แต่ถ้าคุณภาพรายการเสมอกัน เราก็จะดูที่คำตอบแทน

สำหรับช่อง 5 ก็มีการคัดเลือกบริษัทผู้ผลิตรายการในทำนองเดียวกัน คือ ทางบริษัทผู้ผลิตจะทำเรื่องเสนอเข้ามาให้ทางสถานีพิจารณาคัดเลือก ซึ่งทางฝ่ายรายการของช่อง 5 กล่าวว่า

การคัดเลือกรายการ ถ้าเป็นเกมโชว์แล้วจะเป็นอะไร เป็นใคร หลักการก็คือ จะต้องเป็นกระตาคมมาก่อน อันดับแรก คนก็จะส่งกันเข้ามา อ่านว่าอันไหนน่าสนใจเราก็จะเลือกไว้ นอกจากตัวโปรแกรมที่น่าสนใจแล้ว บริษัทที่ทำ นิธิกรใคร มีผู้สนับสนุนรายการหรือไม่ คือเราอยู่ในวงการเราจะรู้ว่าใครจะทำได้มากน้อยแค่ไหน เพราะว่าจะมีผู้จัดใหม่ ๆ ที่เข้ามาทำแล้วไม่ตี 3 เดือนแล้วไป ซึ่งจะทำให้รูปเสียหายหมด ที่เราวางไว้ลือคั้นคือเกมโชว์ จะเสียไปเลย แล้วเราไม่สามารถหาอะไรกระทบหันลงมาได้. . .บริษัทที่มันคงก็มีอยู่เพียงไม่กี่บริษัทที่เรารู้จัก บริษัทก็จะเวียน ๆ ตามช่องต่าง ๆ มีไม่กี่ ๆ ทั้งนี้ แล้วช่วงนี้เรื่องละครต้องดูให้ดีๆ ไม่ใช่เขาเป็นผู้กำกับที่มีชื่อเสียง แล้วเขาจะทำได้ดีเสมอไป เพราะอาจไม่มีเงิน เรื่องของงบประมาณในการทำรายการทีวีทั้งหมด จะสูงมากกว่าแต่ก่อนมาก ค่าตัวดาราส่งมากกว่าแต่ก่อนเยอะมาก ค่าผลิตรายการ ค่าเช่าเครื่องมือสูงมาก เพราะฉะนั้น สปอนเซอร์ที่จะสนับสนุน เราก็จะพิจารณาตรงนี้เป็นหลักด้วยเกือบ 50 % นอกจากฝีมือแล้ว ตรงนี้ด้วย

ในส่วนของรายการทางช่อง 5 ที่มีบางส่วนเป็นรายการซึ่งออกอากาศเพียงเดือนละครึ่งหรือสองครั้ง เช่น รายการเพลง ทั้งนี้เกิดจากทางช่อง 5

ต้องการกระจายรายได้ให้ทั่วถึงผู้ผลิตเพลงทุกค่าย ไม่ใช่ช่อง 5 มาเจาะแค่ค่ายเพลงใหญ่ เราจะเรียกมาหมดทุกบริษัท และโดยเฉพาะอย่างยิ่งรายการเก่าซึ่งทำกับช่อง 5 มาเป็นสิบ ๆ ปี อย่างเช่น รวมดาวสาวสยาม เราจะไปตัดเขาไม่ได้ แต่เขาก็จะไม่มีฝีมือพอที่จะมาอยู่ในเสาร์อาทิตย์ ถ้าเขามาอยู่ตรงนี้แล้วเขาไม่ทำเพลง เขาก็อยู่ไม่ได้ (ดลฤทัย ชาทินกรบ, สัมภาษณ์)

วิธีการคัดเลือกในลักษณะนี้จะใช้กับสถานีโทรทัศน์ ช่อง 3, 5 และช่อง 9 ส่วนช่อง 7 นั้นใช้วิธีการคัดเลือกในอีกลักษณะหนึ่ง คือ

2.2.2) สถานีเป็นผู้กำหนดรูปแบบรายการในแต่ละเวลาแล้วจึงหาบริษัทผู้ผลิตมาเช่าเวลา

ในลักษณะนี้ก็คือ ทางสถานีจะเป็นผู้กำหนดว่าต้องการรายการประเภทใดในแต่ละช่วงเวลา แล้วจึงทำการหาบริษัทผู้ผลิตรายการ ซึ่งมีความสามารถ พร้อมทั้งจะทำรายการประเภทนั้นได้ เข้ามาเช่าเวลาช่วงนั้นไป ซึ่งทางผู้บริหารฝ่ายรายการของช่อง 7 ได้อธิบายว่า

รายการของสถานีมีอยู่ 2-3 ส่วน คือ หนึ่ง รายการที่เราทำเอง คือ เป็นผู้สร้างและผู้ผลิตและหาโฆษณาเอง ทำเองหมด เช่น ข่าว, ละคร, หนึ่งเรื่องยาว สอง คือ ให้เช่าเวลาไป ลักษณะการให้เช่าเวลาของสถานีนั้น ไม่ใช่การประมูล ไม่ใช่การเสนอรูปแบบรายการ เราจะดูฝั่งทั้งหมดก่อน ทุกอย่างจะต้องอยู่ภายใต้การดูแลของฝ่ายรายการทั้งหมด แล้วเราคิดว่ารายการตรงไหน ควรจะเป็นรายการอะไรแล้วจึงหาผู้มาเช่า ไม่ใช่ยื่นเวลาเข้ามา แล้วบอกมีเงินเช่าได้ เช่น จะทำเกมโชว์ แต่ถ้าตรงนั้นเราต้องการรายการทอล์คโชว์ ก็ทำไม่ได้ โดยที่เราจะคัดเลือกกว่าใครที่เหมาะสมกับอะไร ตรงไหนมากกว่าจะดูจากจดหมาย หรือโครงร่างที่เสนอมานะ จะเป็นการทบทวน พูดคุยกันมากกว่า และดูว่าใครเหมาะสมจะทำอะไร แล้วน่าจะประสบความสำเร็จ ตัวอย่างเช่น วิก07 ช่วงเวลานั้นเราต้องการละครที่เหมือนกับละครหน้าม่าน คือเราคิดว่า เย็นวันอาทิตย์ ถ้าครอบครัวไม่ออกไปกินข้าวนอกบ้านก็จะอยู่บ้าน น่าจะเป็นอะไรที่ดูได้ทั้งครอบครัว ลักษณะเป็นละครเวทีที่ทำสำหรับทีวี คนอื่นก็มาเสนอรายการประเภทอื่น ๆ เราก็ไม่เอา ในที่สุด

เราก็เรียก บริษัท เจ.เอส.เอล. มา ซึ่งเขาก็น่าจะทำได้ คือ ต้องตามเรา รูปแบบโดยเบื้องต้นสำหรับผู้เช่าเวลา และจะเปลี่ยนแปลงโดยผลการไม่ได้ เช่น ถ้าทำไม่ไหว จะเลิกทำ แต่ทางสถานีเห็นว่ายังทำต่อไปได้ ก็ต้องทำต่อไป

ที่เป็นในลักษณะนี้อาจเป็นเพราะว่าปัจจุบันมีบริษัทผู้ผลิตรายการโทรทัศน์อยู่มากมาย ในขณะที่สถานีโทรทัศน์มีเพียง 4 ช่อง เท่านั้น ดังนั้น สถานีโทรทัศน์จึงเป็นผู้มีสิทธิเลือก และกำหนดรูปแบบและประเภทของรายการตามที่ต้องการได้

3. สถาบันต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ควบคุม

การควบคุมรายการโทรทัศน์ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดผังรายการ สามารถแบ่งออกได้เป็น

3.1) การควบคุมของรัฐ

องค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการควบคุมรายการโทรทัศน์โดยตรงก็คือ คณะกรรมการบริหารงานวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กบว.) ซึ่งได้ออกกฎระเบียบและมาตรการต่าง ๆ เพื่อใช้ในการควบคุมรายการโทรทัศน์ เช่น ระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2518 เป็นต้น

การควบคุมรายการโทรทัศน์ของ กบว. ที่มีผลต่อการจัดผังรายการโดยรวมแล้วจะเป็นการควบคุมในเรื่องของเวลามากกว่า คือ มีการกำหนดว่า ช่วงเวลานี้ควรเป็นรายการประเภทใด ซึ่งมีการกำหนดเป็นบางช่วงเท่านั้น ในเรื่องนี้ ทางผู้บริหารของช่อง 3 กล่าวว่า

ช่วงเย็น เราก็ต้องงดรายการไว้ช่วง 18.30-19.30 น. เพราะเคยมีระเบียบของกรม. ตั้งแต่สมัยคุณหญิงสุพัตรา ที่ว่ารายการช่วงนี้จะต้องเป็นรายการที่เกี่ยวกับเด็กเยาวชน และรายการสาระประโยชน์ที่เด็กดูได้ เพราะฉะนั้น ตรงช่วง 18.30 น.

รายการก็จะต้องไม่ใช่เป็นพวกละคร ต้องไม่ใช่เป็นหนัง ต้องไม่ใช่เป็นโชว์ให้ผู้ใหญ่ดู จะต้องทำให้เด็กดูได้ เช่น ท่งแสงตะวัน หรือการ์ตูน ยาวไปตั้งแต่จันทร์ถึงศุกร์ เพราะเขาคิดว่า เด็กกลับถึงบ้านแล้ว แล้วก็ในวันอาทิตย์อีกวันที่ยังคับ ก็คือต้องมีธรรมสวณะ 8 โมงตรง

ทางด้านช่อง 7 ก็ได้รับอิทธิพลจาก กบว. เช่นเดียวกันคือ

ยังคงต้องทำตาม กบว. อยู่ เช่น หลังข่าวต้องเป็นรายการที่ผลิตในประเทศ ต้องมีข่าวตอนสองทุ่มอย่างน้อยครึ่งชั่วโมง แม้กระทั่ง 18.30-19.30 น. ต้องเป็นรายการตามที่คุณหญิงสุพัตรา ให้นโยบายไว้ มันก็ยังมีร่องรอยอยู่ (พลากร สมสุวรรณ, สัมภาษณ์)

จะเห็นได้ว่า สถานีโทรทัศน์แต่ละช่อง ต้องมีส่วนรับผิดชอบในการจัดวางผังรายการให้เป็นไปตามระเบียบที่ กบว. ได้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด

หมายเหตุ คณะกรรมการบริหารงานวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กบว.) ในปัจจุบันนี้ ได้ลดอำนาจและบทบาทในการควบคุมรายการโทรทัศน์ของแต่ละสถานีลง โดยเริ่มมาจาก วันที่ 1 มกราคม 2535 ทาง กบว. ได้ยกเลิกหน่วยงานเซ็นเซอร์หรือตรวจสอบรายการโทรทัศน์ โดยรายการที่แพร่ภาพ ทางสถานีโทรทัศน์แต่ละช่องจะเป็นผู้รับผิดชอบ พิจารณาตรวจสอบหรือตัดทอนเอง แต่ กบว. จะทำหน้าที่เพียงดูแลติดตามผลและลงโทษ สถานีโทรทัศน์ที่มีการแพร่ภาพไม่เหมาะสม (ไทยรัฐ, 4 ม.ค. 2535:1, 15) ต่อมา หลังจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ในช่วงเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ทางที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ซึ่งประชุมวันที่ 28 กรกฎาคม 2535 ได้มีมติให้ปรับปรุงคณะกรรมการ กบว. โดยให้จัดองค์ประกอบใหม่ จาก 25 คน ลดลงเหลือ 18 คน ประกอบด้วย ผู้แทนจากภาคราชการ 11 คน เอกชน 7 คน คือจากองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องสตรี 1 คน คัมครอง ผู้บริโภค 1 คน องค์กรพัฒนา 2 คน และผู้ทรงคุณวุฒิจากสถานศึกษา 3 คน นอกจากนี้ ได้ยกเลิกมติคณะกรรมการ กบว. 63 ฉบับ เพื่อให้สถานีวิทยุโทรทัศน์มีอิสระมากขึ้น (มติชน, 29 ก.ค. 2535:1, 22) ส่งผลให้สถานีโทรทัศน์ในปัจจุบันมีอิสระในการนำเสนอรายการต่าง ๆ มากขึ้น โดยที่ต้องมีการควบคุม และพิจารณารายการด้วยตนเอง โดยมีคณะกรรมการของรัฐเป็นผู้ทำหน้าที่เพียงควบคุม และฟ้องร้อง เมื่อมีการเสนอรายการที่

ไม่เหมาะสมเท่านั้น

3.2) การควบคุมตัวเอง

การควบคุมตัวเอง คือ การที่สถานีโทรทัศน์ได้กำหนดแนวทางในการพิจารณารายการ และจัดผังรายการให้เป็นไปตามความเหมาะสม ซึ่งขึ้นกับความรับผิดชอบของแต่ละสถานี และผลจากการขยายเวลาการออกอากาศเสรี โดยไม่จำกัดเวลา ก็ทำให้สถานีทำการควบคุมตัวเองได้ง่ายขึ้น โดยอาจจะย้ายรายการที่ไม่เหมาะสมไปไว้ช่วงดึกก็ได้ เนื่องจากไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาแล้ว ซึ่งในเรื่องนี้ผู้บริหารของช่อง 3 กล่าวว่

รายการที่มันค่อนข้างจะอาร์ ก็ต้องให้ตึกขึ้นไป เพราะตอนนี้เขาให้เราเปิดสถานีได้ตลอดเวลาแล้ว หลังจาก 4 ทุ่มไป ก็เป็นรายการที่ผู้ใหญ่ดูได้ เพราะฉะนั้น เมื่อก่อนนี้เราจะเข้มงวดเนื้อหา เราจะต้องเซ็นเซอร์ตัด แต่ช่วงหลังเราก็จะปล่อยบ้าง ก็แล้วแต่เราพิจารณา บางอย่างเราเห็นว่า ถึงปล่อยไปก็ไม่มีประโยชน์ไม่เหมาะสม เราก็ตัด เราจะมีกรรมการเซ็นเซอร์ของเราเองดูแลตรงนี้. . .ดูแลเอง ยิ่งต้องระวังมากขึ้น เพราะเมื่อก่อนนี้เราก็สบายใจส่งให้เขาตรวจก็ถือว่าเขารับผิดชอบไป เขาตรวจแล้ว ถ้าเรามาออกอากาศมีอะไรเกิดขึ้น คนต่อว่า เราก็สามารถบอกได้ว่าทาง กบว. ตรวจแล้ว ตอนนี้พอเราดูเอง มีสิทธิมากเลย ถ้าเราตรวจอะไรที่ล่อแหลมไป เขาก็มีสิทธิฟ้องเราได้ เพราะฉะนั้นเป็นการที่ยิ่งให้เราต้องทำงานหนักกว่าเก่า อย่างเช่น รายการการ์ตูนที่เราซื้อเราก็พยายามไม่เอาการ์ตูนรุนแรงอะไรมา เพราะว่าทุกคนก็พูดเหมือนกัน ผู้อำนวยการเองท่านก็บอกว่า ท่านก็มีลูกเหมือนกัน ท่านไม่อยากให้ลูกท่านดูอะไรอย่างนั้น

ทางด้านช่อง 7 นายพลากร สมนสุวรรณ ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายรายการ กล่าวว่

ภาพยนตร์จีนเมื่อก่อนอยู่ตอนกลางวัน อย่างพอบู๊ก็จะถูกตัดบ้างแบบบ้าง พอตอนนี้เรามีหลายทางให้เลือก เพราะว่าเราสามารถจะแบ่งกลุ่มคนดูได้ตามช่วงเวลาต่าง ๆ อันไหนที่บู๊มากเราจะฉายหลังเที่ยงคืน จะเห็นได้ว่าตอนนี้ของช่อง 7 หนึ่งแม้กระทั่งหนังจีน มีมาก

จะเห็นชัดว่าเราแยกประเภท และเซนเซอร์ด้วย ถ้าบูและโหดหืดมหนัก เราก็ไม่ไหว เหมือนกัน แต่เมื่อก่อนมันไม่ได้ มีอยู่ช่วงเวลาตรงนี้ต้องพยายามฉาย โดนตัด ตัดแล้วก็ไม่รู้เรื่อง ตอนนั้นเราก็สามารถที่จะจัดเวลาฉายได้ แต่ถ้าหนัก ๆ โหด ๆ เราก็ไม่ไหว ก็แบบตัวเองเหมือนกัน การวางแผนรายการเราสามารถที่จะคลี่คลายตัวเองได้

จะเห็นได้ว่า การขยายเวลาการออกอากาศเสรีนี้ เป็นวิถีทางหนึ่ง ในการที่สถานีโทรทัศน์จะทำการเซนเซอร์รายการของตนเองได้ง่ายขึ้น คือแทนที่จะตัดออก ไม่เสนอเลย ก็มาเป็นนำเสนอในช่วงดึกแทน ซึ่งเป็นประโยชน์ทำให้สถานีโทรทัศน์ไม่ต้อง เสียค่าใช้จ่ายไปกับรายการนั้นโดยเปล่าประโยชน์

4. สภาพการแข่งขันด้านการตลาด

ในการจัดทำรายการและการจัดผังรายการโทรทัศน์นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการแข่งขันทางการตลาด ซึ่งทำไปเพื่อที่จะสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งก็คือผู้ชมให้ได้มากที่สุด โดยจะต้องอาศัยผู้สนับสนุนด้านการเงิน และการวิจัยตลาด เข้ามามีส่วนช่วยสนับสนุน และจะต้องมีการแข่งขันกับสถานีอื่น ๆ เพื่อช่วงชิงผู้ชมให้มาชมสถานีของตนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

4.1) ผู้สนับสนุนด้านการเงินและการวิจัยตลาด

ผู้สนับสนุนด้านการเงินสำหรับรายการโทรทัศน์ก็คือ โฆษณา ซึ่งได้มาจาก บริษัท ห้างร้าน และตัวแทนฝ่ายโฆษณา (Agency) ซึ่งจะให้การสนับสนุนด้านการเงิน โดยพิจารณาจากการวิจัยตลาด และการสำรวจความนิยมของผู้ชมที่มีต่อรายการโทรทัศน์ เพื่อที่จะได้ทราบว่ารายการประเภทใด เวลาใดที่ผู้ชมให้ความสนใจมากที่สุด บริษัทหรือตัวแทนเหล่านั้นก็จะนำโฆษณามาลงในรายการนั้นถ้ารายการใด ไม่ได้ได้รับความนิยมจากผู้ชม รายการนั้นก็จะมีโฆษณามาเข้า ก็จะทำให้รายการนั้นอยู่ไม่ได้และต้องหลุดจากผังรายการไป ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนผังรายการใหม่ โดยพิจารณาจาก การวิจัยตลาด และการสำรวจความนิยมของผู้ชมเป็นหลัก เพื่อให้มั่นใจว่าจะมีรายได้จากค่าโฆษณาในแต่ละช่วงเวลาของตารางออกอากาศอยู่ในจุดคุ้มต้นทุนการผลิตรายการ ต้นทุนค่าใช้จ่าย

ในการออกอากาศ เป็นต้น

เมื่อมีการขยายเวลาออกอากาศเสร็จแล้ว ยิ่งทำให้มีช่วงเวลาในการนำเสนอรายการมากขึ้น จึงทำให้สถานีโทรทัศน์ทุกช่อง จะต้องจัดผังรายการโดยคำนึงถึงโฆษณาและผลการวิจัยตลาดมากยิ่งขึ้น

ในการจัดผังรายการโทรทัศน์ของช่อง 5 จะคำนึงถึงโฆษณาและการวิจัยตลาด โดยต้องดูจากเอเจนท์ด้วย เราจะเรียกเอเจนท์เข้ามาคุยกัน ว่าเขาอยากจะลงรายการประเภทไหนบ้าง ดูจากติมาร์ [บริษัทที่ทำวิจัยสำรวจความนิยมของผู้ชม] เป็นการทำวิจัยที่เราจ้างเขาทำ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับปริมาณการดูของผู้ชม ชาย หญิง อายุ เป็นต้น (ดลฤทัย ชชาตินักรบ, สัมภาษณ์)

ในส่วนของช่อง 3 นางนิมะ ราชิตี ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายรายการ ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า

ช่วงกลางวันจริง ๆ แล้วลำบากมากที่จะให้คนออกมาจัดเวลาในวันธรรมดาจันทร์ ถึงศุกร์ ทุกคนจะไม่อยากได้ เพราะว่ามีปัญหาตรงที่ผู้อุปถัมภ์รายการ เขาไม่อยากจะลง เขามีความรู้สึกว่าคนดูไม่ได้ดูเต็มที่ คือทุกคนอยู่ที่ทำงานบ้าง อยู่บนถนนบ้าง รายการหรือโฆษณาอะไรก็ตามทุกคนก็อยากลงตอนหนึ่งทุ่มขึ้นไป เพราะฉะนั้นรายการพวกที่เราลงไว้บางส่วนจะเป็นรายการเก่า อย่างเช่น 6 โมง เป็นรายการที่เคยออกอากาศมาแล้วครั้งหนึ่ง แล้วเอาเทปมาฉายซ้ำอีกครั้ง ส่วนรายการที่ผลิตก็ต้องยอม ๆ กันบ้าง อย่างเช่นเมื่อก่อนเราจะเข้มงวดบ้าง เรื่องแทรกโฆษณาในรายการอย่างเช่น ไปถ่ายแฟชั่นมา เราจะไม่ยอมให้เขาออกชื่อเลยว่า บริษัทอะไรจัด แต่ตอนหลังรายการช่วงกลางวัน เขาก็หาโฆษณาลำบาก เพราะฉะนั้นไปขอถ่ายเขา เขาก็อาจจะเอ่ยชื่อจะได้เงินได้ค่าโฆษณามานิดหน่อยเพื่อสนับสนุนการผลิตของเขา เราก็ตกลง ไม่มีปัญหา ถ้าเป็นรายการทั่ว ๆ ไป เช่นช่วงเช้า 9 โมง ก็เป็นของเราเอง ก็มีหนังฝรั่ง หนังจีน ส่วนมากจะเป็น ฉายซ้ำ. . . ฝ่ายโฆษณาก็มีส่วนสำคัญมากเพราะเขาจะรู้ตลาดว่า ตอนนี้ ตลาดต้องการอะไรโดยการที่บริษัทตัวแทนโฆษณา จะซื้อโฆษณาแต่ละครั้ง เขาต้องตรวจสอบมาก่อนว่าละครเรื่องหน้าใครแสดง ดาราได้รับความนิยมหรือไม่ น่าสนใจหรือไม่ เนื้อหาใครเขียน บทละครของใคร

เขาก็จะตรวจสอบตรงนั้น เพราะฉะนั้น ฝ่ายโฆษณา แทนจะบอกได้ว่ามีอิทธิพลสูงที่สุดใน การที่จะทำฝั่งว่าจะเอาละครเรื่องอะไรลง. . .บริษัทโฆษณา เขาก็จะมีผลการวิจัยของเขา ส่วนมากก็จะเอาของดีมารู้ว่าเรตติ้งสูงหรือเปล่า รายการตรงนั้นเรตติ้งเท่าไร เขาจะ ลงโฆษณาแต่ละครั้ง เขาก็หวังผลเลิศ คือต้องได้คนดูคุ้ม รายการไหนที่เรตติ้งไม่ดี คนดูน้อย เขาก็ไม่อยากจะลงโฆษณา ซึ่งจะมีอิทธิพลมากในการลงฝั่ง

ส่วนช่อง 7 ซึ่งเป็นช่องเดียวที่มีการสำรวจความนิยมผ่านทาง หนังสือพิมพ์ด้วยนั้น นายพลากร สมสุวรรณ ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายรายการของช่อง 7 ได้ให้ ความเห็นว่า

ในการสำรวจ การวิจัย การทำประชามติ นั้นมีหลายวิธี และ แต่ละวิธีก็อาจจะสะท้อนผลกลับในกลุ่มคนดูประเภทใดประเภทหนึ่งเท่านั้น จึงเป็นส่วนหนึ่ง ในการประกอบช่วยในการตัดสินใจ เราจะจับพวกนี้มารวมกัน แล้วก็ประเมิน รวมทั้งข่าวตัด ความเห็นของท่านผู้ชมจากจดหมาย เราจะมาประกอบการพิจารณาทั้งหมด เราไม่ได้ดู อย่างเดียว แต่จะดูหลายอย่าง หลาย ๆ องค์ประกอบ

ส่วนเมื่อขยายเวลาการออกอากาศไปแล้วนั้น ช่อง 7 ประสบ ความสำเร็จด้านโฆษณาเพียงใด ผู้บริหารของช่อง 7 ได้อธิบายว่า

การขยายเวลาออกไป ในแง่คนดู ทั้งกลางวันและกลางคืนใช้ได้ แต่ในแง่การตลาดยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าไร พูดถึงจำนวนผู้ชมโอเค ส่วนการตลาด ถือเป็นการคืนกำไรให้ผู้ชม ตอนนั้นถ้าเราไม่ทำ คนเขาจะว่าเอาได้ว่า เขาให้ก็ไม่ทำ พอเวลาเขาไม่ให้ก็ไปขอเขา พอเขาให้แล้วเราก็มักทำ เราขาดทุนก็ไม่ใช่ไร ค่อนข้าง จะพูดได้ว่าฝั่งรายการในช่วงเช้าถึงบ่าย ในแง่การตลาด การขายโฆษณาไม่ค่อยประสบ ความสำเร็จแต่ในเรื่องคนดู น่าพอใจ

ทางด้านช่อง 9 นั้น ยังไม่มีการทำการสำรวจหรือการวิจัยโดยตรง รายการส่วนใหญ่เป็นรายการที่ให้บริษัทผู้ผลิตเช่าเวลาไปทำเกือบทั้งหมด โดยที่การจัดฝั่ง มักจะให้ไปตามสัดส่วนที่ได้กำหนดเป็นเป้าหมายไว้ ในเรื่องของโฆษณา บริษัทผู้ผลิต

รายการ จะเป็นคนไปหาเอง โดยทางช่อง 9 จะเก็บเฉพาะค่าเช่าเวลาเท่านั้น (บุปผา อุกฤษสิทธิ์, สัมภาษณ์)

จะเห็นได้ว่าผู้สนับสนุนด้านการเงิน ซึ่งก็คือโฆษณานั้น มีส่วนสำคัญอย่างมากในการจัดผังรายการว่าในเวลาใด ควรจะเป็นรายการประเภทใด ซึ่งจะทราบได้จากการวิจัยตลาดหรือการสำรวจความนิยมของผู้ชมนั่นเอง

4.2) การแข่งขันกับสถานีอื่น

ในการแข่งขันกับสถานีอื่นนั้น นอกจากคุณภาพของรายการจะเป็นเครื่องดึงดูดจำนวนผู้ชมแล้ว การจัดตารางการออกอากาศก็นับว่าเป็นสิ่งสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน เพราะรายการที่นำมาออกอากาศแต่ละช่วงเวลาของแต่ละสถานี ก็มีความดีเด่นในคุณภาพไม่เท่ากัน บางรายการก็เป็นที่ยอมรับชมชอบในหมู่ผู้ชมเป็นจำนวนมาก เช่น รายการบันเทิงในรูปแบบต่าง ๆ แต่สถานีก็มีความจำเป็นที่จะต้องออกอากาศรายการประเภทความรู้ สารคดีบ้าง ซึ่งเป็นที่สนใจเฉพาะผู้ชมกลุ่มน้อยเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้จึงจำเป็นต้องจัดตารางออกอากาศให้เหมาะที่จะเรียกร้องความสนใจของผู้ชมโดยหันความสนใจจากสถานีอื่นมาชมสถานีของตน ซึ่งสถานีโทรทัศน์แต่ละสถานีก็ให้ความสำคัญในการแข่งขันกับสถานีอื่นต่าง ๆ กันไป

สำหรับการวางลงไปว่าเวลาไหนควรจะเป็นอย่างไร พิจารณาจากผังของทุก ๆ ช่อง ด้วยเป็นหลักในอันดับแรก กลยุทธ์มันก็มีอยู่ 2 ประการเท่านั้นเอง คือสู้เขาในแบบเดียวกันหรือหลีกเลี่ยง แต่พูดถึงในลึก ๆ แล้วมันก็คือสู้ทุกรูปแบบ เพียงแต่จะสู้อย่างไร อาทิเช่นหลังข่าวของช่อง 5 นี่คือนโยบายการสู้เต็มที่ ยกดาบขึ้นมาฟันกัน ละครมาละคร พอช่อง 5 ยึดละครเป็นชั่วโมงครึ่ง ช่อง 7 ยึดทันที เพราะ เดิมช่อง 7 ชั่วโมง 15 นาที เราชั่วโมงเดียว ก็จะไล่ตามกันไป (ตฤทัย ชาตินักรบ, สัมภาษณ์)

สำหรับช่อง 3 ผู้บริหารฝ่ายรายการ ได้ให้ความเห็นว่า

การแข่งขันตอนนี้รู้สึกจะลดลง เมื่อก่อนนี้ให้ความสำคัญมาก เพราะว่าช่วงเวลายามเย็น

สามารถที่จะแข่งขันกันได้. . .เมื่อก่อนนี้เรายังมีคู่แข่งชั้นคือช่อง 7 กับช่อง 3 แต่เดี๋ยวนี้ละครช่อง 5 เขาก็ดีแล้ว เขาเปิดโอกาสให้คนนอกเข้าไปทำ เพราะฉะนั้นแทนที่จะแข่งขัน 2 ช่อง ละครก็แข่งขัน 4 ช่อง เงินเฉลี่ยที่จะมาลงโฆษณา เขาก็ไม่ง้อแล้ว มีตั้ง 4 ช่อง เลือกลงเอาช่องไหนก็ได้ เพราะฉะนั้น แต่ละช่องก็ยิ่งต้องงานหนักขึ้นกว่าเก่า

ในส่วน of ช่อง 7 นั้น ก็มีการคำนึงถึงช่องอื่นบ้าง แต่เรามองตัวเองเป็นสำคัญก่อน แต่ช่องอื่นก็ต้องมองบ้าง (พลากร สมสุวรรณ, สัมภาษณ์)

จะเห็นได้ว่า สถานีโทรทัศน์แต่ละช่องในปัจจุบันนี้ ให้ความสำคัญกับการแข่งขันกับสถานีอื่นต่างกันในสถานีซึ่งเคยมีการแข่งขันกันอย่างสูง เช่น ช่อง 3 และ ช่อง 7 พอหลังจากมีการขยายเวลาการออกอากาศเสร็จแล้ว กลับมองว่าการแข่งขันลดลง เนื่องจากช่วงเวลาในการแข่งขันยาวขึ้น แต่สถานีซึ่งไม่ค่อยมีบทบาทในการแข่งขันกับช่องอื่นมากนัก เช่น ช่อง 5 กลับให้ความสำคัญกับการแข่งขันกับสถานีอื่นเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนโยบายการขยายเวลาการออกอากาศเสร็จ 24 ชั่วโมง เป็นตัวกระตุ้นให้ทางช่อง 5 เริ่มมองและปรับปรุงรายการของตนเองให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5. สภาพเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมนอกกรอบสื่อมวลชน

ประเทศไทยเป็นประเทศที่นับถือศาสนาพุทธ เป็นประเทศเก่าแก่ที่มีมรดกทางศิลปวัฒนธรรมสืบต่อกันมาช้านาน มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีระบบสังคมที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง สมควรที่คนในชาติจะช่วยกันอนุรักษ์ให้คงอยู่ สื่อมวลชนโดยเฉพาะโทรทัศน์ก็เช่นกัน ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม สมควรทำหน้าที่ในการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ประจำชาติ โดยการเผยแพร่สิ่งเหล่านี้ให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ และถ่ายทอดกันต่อไป

ที่กล่าวมาก็เป็นส่วนหนึ่งในการที่สภาพเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมเข้ามามีส่วนในการกำหนดผังรายการโทรทัศน์ เช่น ในผังรายการของแต่ละช่องควรมีรายการเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของไทยอยู่บ้าง ซึ่งเรื่องนี้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการของช่อง 5 กล่าวถึงผังรายการของตนว่า สิ่งที่ช่อง 5 เราอนุรักษ์มาโดยตลอด ก็คือรายการศิลปวัฒนธรรม

ไทยที่จะมีมาตลอด เราจะมีทั้งสื่อคือ เวลา 16.00 น. ทุกวัน จะมีหลายแบบ ทั้งใต้ อีสาน ลำตัด ลิเก หมอลำ

ทางด้านช่องอื่น ๆ ก็มีรายการศิลปวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ช่อง 3 มีรายการ เราคือคนไทย ช่อง 7 มีรายการ กระจกหกด้าน และช่อง 9 มีรายการ มาลาภิรมย์ เป็นต้น

ถ้าสภาพเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนไป ย่อมมีผลต่อการจัดผัง รายการบ้างไม่มากนัก เช่น ถ้าบ้านเมืองอยู่ในยุคประชาธิปไตยเฟื่องฟู ข้อมูลข่าวสาร จะถูกส่งผ่านรายการต่าง ๆ ออกมาได้อย่างเสรี แต่ถ้าบ้านเมืองอยู่ในยุคเผด็จการ โทรทศน์ทุกสถานีจะไม่มีโอกาสได้เสนอรายการอย่างเต็มที่ตามความเป็นจริงอย่างแน่นอน

จากปัจจัยทั้ง 5 ประการที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าแต่ละปัจจัย จะมีส่วน เกี่ยวข้องกับการจัดผังรายการโทรทัศน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังการขยายเวลา การออกอากาศเสรี 24 ชั่วโมง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าด้วยระบบสื่อสารมวลชนของ เดอเพลอร์ที่ได้จัดการสื่อสารมวลชนไว้ในบริบทของสถาบันอื่น ๆ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ กัน ในที่นี้การจัดผังรายการโทรทัศน์นั้น จะต้องคำนึงถึงลักษณะของกลุ่มผู้ชม ซึ่งมีความ แตกต่างกัน, นโยบายขององค์กรผู้ผลิตทั้งในส่วนของตัวสถานีเองและในส่วนของบริษัทผู้ผลิต รายการโทรทัศน์, สถาบันต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ควบคุมทั้งของรัฐและของตนเอง โดยจะต้อง อาศัยการแข่งขันด้านการตลาดเข้ามามีส่วนช่วยสนับสนุน และปัจจัยต่าง ๆ ทั้งหมดนี้จะต้อง ดำเนินไปภายใต้สภาพสังคมและวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศด้วย

และจากผลการวิจัยที่ค้นพบ ปรากฏว่ารายการประเภทบันเทิงจะมีสัดส่วน มากที่สุดของสถานีโทรทัศน์ทุกช่อง ไม่ว่าจะเป็นช่วงก่อนหรือช่วงหลังการขยายเวลาการ ออกอากาศเสรี 24 ชั่วโมง และแนวโน้มในอนาคตก็ยังคงเป็นเช่นนี้ต่อไป ทั้งนี้ก็ เพราะสถานีโทรทัศน์ทุกสถานีมักจะทำการออกมาเพื่อสนองต่อความต้องการของผู้ รับสารส่วนใหญ่ ซึ่งนิยมชมรายการประเภทบันเทิง คือ มองตัวผู้รับสารเป็นหลัก เป็นการทำให้ เอาใจตลาด และเป็นการดำเนินการไปในเชิงธุรกิจ โดยคำนึงถึงด้านรายได้มากกว่า ที่จะสร้างสรรค์รายการคุณภาพ เช่น ความรู้ หรือสารคดีต่าง ๆ เพราะผู้ชมไม่ค่อยได้ให้

ความสนใจกับรายการประเภทนี้มากเท่าที่ควร

กล่าวโดยสรุป การจัดผังรายการโทรทัศน์นั้น จะต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาทั้งหมด โดยต้องคำนึงถึงทุก ๆ ปัจจัยประกอบเข้าด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสังคมมวลชน ที่มองว่าสื่อมวลชนในฐานะระบบย่อยในระบบสังคมโดยรวม จึงไม่สามารถดำเนินงานไปได้โดยอิสระ แต่จะต้องถูกกำหนดทั้งทางด้านรูปแบบ และเนื้อหาจากตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งก็คือปัจจัยต่าง ๆ ทั้ง 5 ประการที่กล่าวมานั้นเอง